

21.74x28.59	31	94	עמוד	עולים האשה	01/08/2012	33099749-4
מגמה צ'אלנג' מסעות שטח לנשי - 84990						

יומן מסע

חוצות כל גבול

שרית ישי-לוי יצאה למסע האתגרי הנשי "מאגמה צ'אלנג" בנופים הפראיים של ארמניה. 10 ימים היא חרשה את המדינה בג'יפים, ביקרה בכפרים נידחים, התארכה בבתי נשים מקומיות, טיפסה על הרים (עם נקע ברגל!) וריחפה בין שמיים לארץ. אבל יותר מכל, היא לא תשכח את חברותיה למסע, נשים מרשימות (ביניהן ענת הראל, קרנית גולדווסר ודליה מנטבר) שעימן צחקה ובכתה, ישנה כפיות באוהל ועברה חוויה רגשית ומלאת העצמה נשית. טייק דה צ'אלנג!

כתבה וצילמה: שרית ישי-לוי

מרחבי היופי האינסופי - הכל נשכח כלא היה, המחשבות על העבודה, על המשפחה, גם זיכרון היום העצוב הפרטי שלי, הכל התפוגג לתוך הירוק המסמא וקולות השמחה והאושר של חברותיי לג'יפ מספר 5: דליה מנטבר, מורתי לפילאטיס וחברתי הטובה; והאחיות המרגשות ענת זייד מזכרון-יעקב ומירי גרוסמן מעתלית, שהפכו למשפחתי הקרובה במשך עשרת ימי המסע.

אודה ולא אבוש: לא התגעגעתי לאף אחד, גם לא לילדים. סימסתי להם כל יום (אחרי הכל חלה עליי אחריות הורית), אבל לא דיברתי איתם בטלפון. לא רציתי לשמוע אף קול. למעט קולה של הרוח החופשית המנשבת מחוץ לחלונות הג'יפ ופכפוך המים הבלתי פוסק של נהרות ארמניה. שלמרות שהינה ארץ שופעת מים, תושביה מורידים את המים באסלה רק פעם ביום, כי אינם עומדים בתשלום המים היקר. אלו השתלבו עם קול צחוקן המתגלגל של בנות הג'יפ שלי, וברכות הימים - ככל שנפתחנו זו לזו - גם עם קול הבכי שעלה ממעמקי הנשמה וניקה מתוכנו את מה ששנים על ספת הפסיכולוג לא הצליחו לנקות. בכלל, זה היה מסע של צחוק ובכי, של יודוים קורעי לב לצד סיפורים מצחיקים שאף סטנדאפיסט לא יכול

חשבתי שמיציתי, ששני מסעות נשיים - אחד לגרוזיה והשני לתאילנד - הספיקו לי, ושסימנתי "וי" על מסע אתגרי בג'יפ בדרכי שטח נפתלות. כעת, הייתי בטוחה, הגיע הזמן להתפנק רק במלונות חמישה כוכבים אקזוטיים. אבל אז פגשתי את יפעת יגר - חברתי למסעות הקודמים. שעם השנים התקדמה ממשתתפת ב"מלכת המדבר" למובילת ומנהלת המסע ואחרי שנים פרשה והקימה חברה משלה בשם "מאגמה צ'אלנג" - ובעקבותיה נסחפתי לוותר על אותה החלטה שקיבלתי כבר לפני כעשור ולהצטרף למסע לארמניה, שנערך בסוף יוני האחרון. אוי, כמה שאני לא מתחרטת על ההחלטה הזו, שעד הדקה ה-90 בכלל לא הייתי סגורה עליה. כמה שאני מרחפת מאז המסע על ענן של אושר. איזה מסע מופלא זה היה, שכלל נשים מדהימות. נופים מרהיבים ועולם שחי לו כאילו הזמן עמד מלכת: בלי עבר, בלי עתיד, רק מה שמתרחש באותו רגע. פשוט אושר עילאי.

הגעתי למסע מותשת נפשית: עבודה, משפחה ויום זיכרון שהזמן לא מכהה את כאבו ושחל בדיוק ביום היציאה למסע. אך מרגע שבו נחתנו על אדמת ארמניה, נכנסנו לג'יפ שיהפוך לביתנו כעשרת הימים הקרובים ויצאנו אל

1. הכנסייה העתיקה בטאטב.
2. רוקדת הורה בשדה. 3. בני זוג ארמנים. איבדו את בניהם במלחמה וחיים בעוני עם בעלי החיים שלהם, אך היו מקסימים ואירחו אותנו בביתם. 4. תמונה קבוצתית. משפחה אחת גדולה. 5. שינה באוהלים ליד מנזר אגאפט, לצד הקברים העתיקים. 6. הר אררט, זה מסיפור תיבת נח. ממזקם בטורקיה, אך משקיף על ארמניה כמעט מכל מקום. 7. משחקות כדורעף. 8. שרית ישי-לוי מרחפת בין שמיים לארץ

21.86x29.18	32	94	עמוד	עולם האשה	01/08/2012	33099766-3
מגמה צ'אלנג' מסעות שטח לנשי - 84990						

רק שעתיים וחצי טיסה, וזה כמו קצה העולם. התושבים כאן, מספר לי סורין, צעיר ארמני שמלווה את המסע, מתחלקים ל-90% עניים מרודים, 5% אנשים שמתפרנסים בקושי (ושהוא נמנה עליהם) ו-5% עשירי עולם. כקורח בתוך עולם של עוני מרוד, מאוד קשה להכיל

העוני והעליבות שפגשנו בכפרים ובערים האחרות. אין זה פלא. אם כן, שהשעתיים שהוקצו לנו לביקור בעיר הכירה הספיקו לנו. כל מה שרצינו היה לחזור למרחבים הירוקים ולאנשים הפשוטים והנדיבים, שהכניסו אותנו לבתיהם הצפופים אך הנקיים להפליא. לחזור לאיש הזקן והמקסים שעלה לפתע מההרים הירוקים וכידיו זר חרציות כתומות ונתן אותן לדינה כשהוא מבקש נשיקה בתמורה; לרועים המלווים את עדרי הבקר על סוסים; ולפרות שחושבות שהן בהודו ומאלצות אותנו להמתין בסבלנות עד שיואילו בטובן לחצות ולפנות לנו את הדרך. ארמניה היא חלק מאזור הקווקז וגובלת בגיאורגיה, אזרבייג'ן, איראן וטורקיה. הארמנים מאמינים כי הם צאצאיו של יפת. בנו של נח, וכי מוצאם מהעיר התנ"כית ארם - ומכאן שמם: ארמניה. ההר הקדוש ביותר שלהם הוא אררט, שלמרבית הצער נמצא כשטחה של טורקיה, אך משקיף על ארמניה מכל מקום. געגועיהם וכמיהתם של הארמנים לאררט מזכירה את כמיהת העם היהודי לכותל המערבי בתקופה שלפני מלחמת ששת הימים, כשאי אפשר היה להגיע אליו. לא בכל יום רואים את פסגתו המושלגת והמרשימה של ההר, ולכן - על היום שבו רואים את ההר, אומרים בארמניה שהוא יום פתוח; על היום שבו מסתירים הערפל והעננים את הפסגה, אומרים כאן שהוא יום סגור.

להתחרות בהם. במהלך המסע, למשל. נהגנו לפתוח את מכשירי הקשר בין הג'יפים, כשכל אחת צריכה לספר על הפדיחה הכי גדולה שלה. אני מודה, שלי היתה הגדולה מכולן. אחרי הכל, מי יכולה להתחרות בכך שאחרי חודשים שבהם אני שוברת את הראש איך לסיים מערכת יחסים, יהיה זה דווקא הוא שגומר איתי, ועוד בסמס?

אבל לצד הצחוק והבכי, זה גם היה מסע אתגרי שבו חרשנו עם הג'יפים שלנו דרכי עפר ובוק; חצינו נחלים; ישנו באוהלים; טיפסנו על הרים; גלשנו מאומגה באורך של 200 מטר; והחלפנו פנצ'רים. אבל יותר מכל, היו אלו הנשים שעשו את המסע: שאבנו השראה מתעצומות הנפש של קרנית גולדווסר, אלמנתו של אודי ז"ל, שנשבה ונהרג על ידי החיזבאללה ב-2006; התפעלנו מחוש ההומור הנפלא ומהשכל החרוף של השורדת ענת הראל; התעוררנו בכל בוקר לשיעור פילאטיס עם דליה מנטבר; והכי-הכי נהנינו מהידע, ההומור והכשרון הבלתי נדלה של המדריכה נויה סגיב, בחורה מוכשרת בטירוף שיודעת לשיר, לשחק, להדריך, להתקרב ולהתרחק כשצריך. אשה מרשימה בצורה בלתי רגילה, שביחד עם יפעת יגר ודינה פרומוביץ', סמנכ"ל בנק ירושלים ששימשה כאן על תקן מלווה מתנדבת, היו צוות מנצח.

שעתיים וחצי טיסה מפרידות בין ארמניה לישראל, אבל ההרגשה היא כאילו נסענו לקצה העולם. תושביה של ארמניה, מספר לי סורין, צעיר ארמני שמלווה את המסע, מתחלקים ל-90% עניים מרודים, 5% אנשים שמתפרנסים בקושי (שהוא נמנה עליהם) ו-5% עשירי עולם. את התופעה הזו, של עשירים כקורח בתוך עולם של עוני מרוד, מאוד קשה להכיל. מכוניות הפאר שראינו בעיר הבירה ירוואן, עמדו בסתירה מוחלטת למכוניות המיושנות, בעיקר ממודל רוסי, שראינו בדרכים. גם מכני הפאר סביב הכיכר המרכזית של ירוואן, ובהן חנויות מעצבים, מסעדות ובתי קפה של רשתות נודעות. היו כל כך בלתי נתפסים על רקע

העוני והעליבות שפגשנו בכפרים ובערים האחרות. אין זה פלא. אם כן, שהשעתיים שהוקצו לנו לביקור בעיר הכירה הספיקו לנו. כל מה שרצינו היה לחזור למרחבים הירוקים ולאנשים הפשוטים והנדיבים, שהכניסו אותנו לבתיהם הצפופים אך הנקיים להפליא. לחזור לאיש הזקן והמקסים שעלה לפתע מההרים הירוקים וכידיו זר חרציות כתומות ונתן אותן לדינה כשהוא מבקש נשיקה בתמורה; לרועים המלווים את עדרי הבקר על סוסים; ולפרות שחושבות שהן בהודו ומאלצות אותנו להמתין בסבלנות עד שיואילו בטובן לחצות ולפנות לנו את הדרך. ארמניה היא חלק מאזור הקווקז וגובלת בגיאורגיה, אזרבייג'ן, איראן וטורקיה. הארמנים מאמינים כי הם צאצאיו של יפת. בנו של נח, וכי מוצאם מהעיר התנ"כית ארם - ומכאן שמם: ארמניה. ההר הקדוש ביותר שלהם הוא אררט, שלמרבית הצער נמצא כשטחה של טורקיה, אך משקיף על ארמניה מכל מקום. געגועיהם וכמיהתם של הארמנים לאררט מזכירה את כמיהת העם היהודי לכותל המערבי בתקופה שלפני מלחמת ששת הימים, כשאי אפשר היה להגיע אליו. לא בכל יום רואים את פסגתו המושלגת והמרשימה של ההר, ולכן - על היום שבו רואים את ההר, אומרים בארמניה שהוא יום פתוח; על היום שבו מסתירים הערפל והעננים את הפסגה, אומרים כאן שהוא יום סגור.

בגלל מיקומה האסטרטגי עברה ארמניה במשך שנים מיד ליד והתחוללו בה מלחמות שליטה אינסופיות. התקופה השחורה בהיסטוריה שלה היא תקופת השלטון העות'מאני, כשבין השנים 1918-1915 טבחו הטורקים בארמנים ורצחו כמיליון וחצי נפש. תקופה זו מוכרת כשואה הארמנית ועד היום היא גורם למתיחות בין שתי הארצות, מכיוון שהטורקים אינם מוכנים לקחת אחריות על מעשיהם. לפני מספר שנים הוקם בירוואן מוזיאון השואה הארמנית ובוים החמישי למסע אנחנו מבקרות במקום, המזכיר את

21.49x28.02	33	94	עמוד	עולים האשה	01/08/2012	33099773-1
מגמה צ'אלנג' מסעות שטח לנשי - 84990						

צלחת אחת המכילה מרק שהשומן צף מעליו ובו עוף או כדורי בשר. תודה, אבל אני מעדיפה את האוכל הצמחוני הנהדר שבישלו לנו אורלי וחנה המנהלניות. הידועות כצמד "או-חנה".

משם. אנו ממשיכות לנסוע כנסיעת שטח אתגרית ובדרך עוצרות אצל משפחה מקומית, שאיבדה את שני בניה במלחמת נגורנו-קרבאך (ראו בהמשך). הם חיים בעוני עם בעלי החיים שלהם אבל באדיבותם מזמינים אותנו לכוס חלב. את הלילה אנו מבלות באחו על גדת נהר סמוך. למחרת אנו מגיעות לימת סוואן, האגם הגדול והחשוב במדינה, מכיוון שלארמניה אין מוצא לים. "צוות 6" מפנק אותנו בפננדו שוקולד ופירות על שפת האגם ואנו פוצחות ב"הפי אור". שבמהלכה אנו מתערבות עם הצוותים האחרים ולומדות להכיר גם את הנשים שאינן מהגי'פ שלנו. לקראת אחר הצהריים אנחנו מטפסות אל הר ארג'ס, הגבוה ביותר בארמניה (4.095 מטר). הגי'פים עוצרים לפני הפסגה המושלגת ואת הדרך אליה אנחנו עושות ברגל, כשאנו משקיפות אל נוף בלתי נתפס. בערב אנו ישנות באוהלים למרגלות הפסגה. אלוהים! איזה קור!

ביום השישי אנחנו מטפסות למצודה עתיקה ושם מחכה לנו הפתעה: אומגה. אף אחת לא מוותרת על הגלישה המענגת. "צוות 2" מקים עמדת שאנטי ורוזי וליאת מענגות אותנו ברפלקסולוגיה וטיפול פנים. איזה כיף שיש נשים מקצועניות במסע. אחר הצהריים אנחנו מגיעות לבית קברות יהודי שהתגלה לא מכבר. המשימה: ניקוי הקברים וניכוש העשבים. לאחר מכן אנו מקיימות טקס אזכרה מרגש. הכולל קדיש ונגינה בגיטרה. אחרי שלושה לילות של לינה באוהלים ורחצה במטליות לחות. אנחנו מגיעות ללינה באכסניה בכפר הרמון. סופסוף מיטה! סופסוף מקלחת! בערב אנחנו צופות במופע אש והילדים של הרמון מלמדים אותנו ריקודים מקומיים. ביום השביעי אנחנו נוסעות לנגורנו-קרבאך, מדינת

"יד ושם". המומות וכואבות אנחנו עומדות ליד התצלומים המחרידים. המזכירים כל כך את תצלומי השואה של העם היהודי. מכעים שמטעמים פוליטיים, ממשלת ישראל לא הכירה עד היום בשואת העם הארמני ואני מתנצלת בשם עמי בפני המדריכה. אחרי הביקור במוזיאון אנחנו מקיימות טקס זיכרון ליד אש התמיד. הארמנים, שאין להם מסורת של ימי זיכרון כמו לנו, מתרגשים ומבטיחים ללמוד. את הלילה השני אנחנו עושות במנזר אגאפט המרשים. שבחצרו אנו מקיימות אוהלים סמוך לקברים העתיקים שבמקום. מכיוון שיום שישי חיום, מבטיחים לנו מקלחת. אך זרזיף המים הקפואים שדולפים ממנה גורמים לי להחליט להתקלח עם מטליות לחות במקום. הצוות המנהל לאותו יום מארגן קבלת שבת ופעילות לילה. לאחר מכן אני פורשת לישון בתוך שק השינה שלי. ביחד עם שלוש בנות באוהל קטנטן. הלינה בלילה הראשון באוהל לא נוחה וצפופה, אך בלילות הבאים, ככל שאנחנו מתקרבות זו לזו, היא הופכת לשיגרה. החום הנובע מגופתינו נעים ומאז שחזרנו אני מתגעגעת נואשות לישון כפיות עם מירי. דנדון פעמוני המנזר מעיר אותנו לשיעור פילאטיס עם דליה, שעושה לנו תרגילים שמשחררים את הגוף מכווצי השינה באוהל ומהישיבה הממושכת בגי'פ. אנחנו יוצאות לדרך ומתחלפות בינינו כנהיגה עד לעצירה הראשונה ב"קפה זברה". חזרות - הבנות שזכו במסע בשנה שעברה וקיבלו את המסע הנוכחי כפרס - פותחות לנו בית קפה ברמה שלא היתה מביישת כל רשת מוכרת. הן מניחות מפות זברה, לובשות סינרי זברה ומגישות קפה ועוגות בכלי זברה. הכל כל כך מושלם שבא לי לחבק אותן. ארמניה היא ארץ חקלאית ומגדלים כאן גידולי ירקות ופירות טעימים להפליא. כל ארוחה נפתחת בסלט ירקות בטעם של פעם ובגבינת עיזים שהיתה מאוד לטעמי. אך לא לטעמן של רוב הבנות. למרבה הצער, בכל מה שקשור לשאר התפריט הארמני, האוכל הוא דל, שמן ולא טעים.

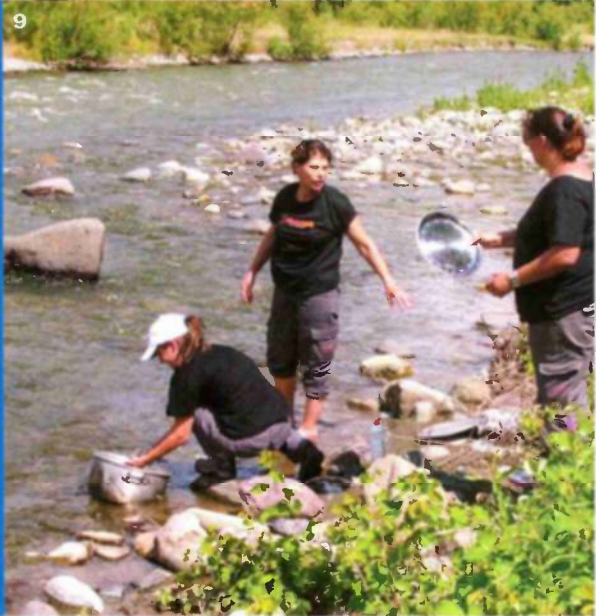
1. שרית ישי-לוי עם שותפותיה לגי'פ: ענת זייד, מירי גרוסמן ודליה מנטבר. 2. זקן מקומי, שעלה מן ההרים וזר חרציות בידו, שאותן העניק תמורת נשיקה. 3. מראה מהרכבל הארוך ביותר בעולם בטאטב. 4. מחוזה של ממשלת ארצות-הברית לאותיות הארמניות. 5. הצמד "או-חנה", אורלי וחנה המנהלניות, שפינקו אותנו באוכל לאורך כל המסע. 6. גורו הפילאטיס דליה מנטבר מעבירה שיעור בוקר. 7. עושות טרק בקניון גארני. 8. מטפסות בעוד עלייה קשה לפסגת הר ארג'ס. 9. רוחצות כלים בנהר אחרי הארוחה. 10. שירת הגי'פים של המשתתפות באחד השדות. 11. טקס הזיכרון במוזיאון השואה הארמנית. מיליון וחצי ארמנים נהרגו במהלך המלחמה, שהתקיימה בשנים 1915-1918. 12. ענת הראל משחררת רגעים מ"הישרדות" בימת סוואן

21.76x28.08	34	94	עמוד	עולם האשה	01/08/2012	33099780-9
מגמה צ'אלנג' מסעות שטח לנשי - 84990						

10
11

אחר הצהריים אנחנו מגיעות לבית קברות יהודי שהתגלה לא מכבר. המשימה: ניקוי הקברים וניכוש עשבים. לאחר מכן אנחנו מקיימות טקס אזכרה מרגש, הכולל קדיש ונגינה בגיטרה. משם, אחרי שלושה לילות של לינה באוהלים ורחצה במטליות לחות, אנחנו מגיעות ללינה באכסניה שבכפר הרמון. סופסוף מיטה! סופסוף מקלחת!

12

למחרת, אנחנו עוזרות במקום מרהיב ובו עץ משאלות, וכל אחת כותבת משאלה ותולה על העץ. אני מבקשת שהמסע לא ייגמר לעולם, אבל במקום זה מקבלת טרק ללוע הר געש. עד שאנחנו מגיעות למרגלות ההר, אנחנו נוסעות בתוך שדות ירוקים עם פריחה מרהיבה ולא מפסיקות להתפלא מהדיסוננס בין יופיה הנשגב של הארץ לחייהם העלובים של תושביה. אנו מגיעות להר ומתחילות לטפס. אני עם נקע ברגל, אבל ענת הראל אחובתי הולכת לצדי, לא נותנת לי להישכר ותומכת בי כשצריך. עם זאת, לקראת הסוף נשבר לה לזחול לידי והיא מתחילה לרוץ עד לפסגה. אלוהים אדירים, איזה כושר יש לאשה הזאת. גם בדרך למטה אני זוכה לתמיכה של חברותיי למסע. חלק מהדרך אני הולכת עם סיגל, חלק מתגלגלת עם איילת. זוהי דרך נהדרת להכיר את הבנות שלא נמצאות איתי בג'יפ. נשים מדהימות שכל אחת מהן מובילה בחייה האזרחיים ולכל אחת מהן סיפור אישי מרתק. כתחתית ההר אנחנו עורכות קבלת שבת ושעות סיידר חם. בלילה אנחנו פוגשות נשים ארמניות לשיחת בנות. צר לנו לגלות שהן מתחתנות בגילאי 17-13 ושתוחלת חייהן היא בסביבות 65-70 שנה בלבד. החיים הקשים ניכרים על פניהן: 40 נראות מבוגרות בהרבה ורק הצעירות, שטרם מלאו להן 20, פורחות ביופי ארמני מלבב. ביום האחרון אנחנו נוסעות על נתיב דרך המשי עד לחאן קרוואן סריי. שם, שוב מצפה לנו הפתעה: בנות "מאגמה" מקבלות את פנינו בתחושת של נשים ארמניות (כולל שיני כסף!) ורוחצות את ידינו. החאן מואר בנרות ובכל מקום שחלבים לבנים. אנו יושבות בשקט לשיחת סיכום וכל אחת אומרת את אשר על ליבה. אני מכילה את הנשים המדהימות שסביבי ויודעת שעברתי חוויה של פעם בחיים, שכל אשה חייבת לעצמה. אז אם אתן מעוניינות, ההרשמה למסע של אוקטובר עוד פתוחה. רוצו על זה! ■

הכותבת היתה אורחת חברת "מאגמה צ'אלנג"

הדה-פקטו שהכריזה באופן חד צדדי על עצמאותה מאזרבייג'ן, אך לא הוכרה על ידי אף מדינה ומשמשת עד היום כמקור למתח בלתי פוסק בין שתי המדינות. בעקבות ההכרזה התנהלה כאן מלחמה עקובה מדם בשנים 1994-1991, בין כוחות גרילה ארמניים לאזריים, שאת סימניה רואים באזור עד היום. בצהריים אנחנו מתארחות מתחת לעץ תות על גדות נהר אצל משפחה מקומית. אחרי ארוחת הצהריים מתארגן משחק כדורעף ואנחנו מוזמנות לשנות קפה על חשבון המארחים. אחרי ביקור קצר בשוק של עיר הבירה סטפניקס, אנו ממשיכות לכוון עיר הרפאים שושיק, מפחיד כאן וריק, שרידי המלחמה ניכרים בקירות הכתים הנטושים. מעט התושבים הארמנים שחיים כאן בעוני מחפיר. למרות שהאזור גבוה וקר, את חלק מהחלונות מכסות יריעות ניילון במקום חלונות. ראשי מסגדים מנותצים מלמדים שפעם היתה כאן אוכלוסייה מוסלמית. אנחנו לנות כאן ולמחרת חוזרות לארמניה. בעיירה גורים אנחנו יורדות מהג'יפים ועולות לאוטובוס, שם אנו מגלות כי הנהגת היא לא אחרת מאשר דד' ענת, רופאת המסע והמובטלת הסמויה שלו. בתוך האוטובוס הצמד "או-חנה" מחכה לנו בתלבושת שפנפנות עם גרנולה ויוגורט נוניה דופקת ריקוד ארמני ומלחיבה את הבנות. אחרי סיור בעיר אנו חוזרות לג'יפים לארוחת צהריים בפנינת חמד על גדות נחל. איזה כיף, "צוות 4" - קרנית, ליאת ומזור, עורכת הדין של הכנסייה הארמנית בישראל - גלגלו לנו כדורי שוקולד כל הלילה. מכאן אנו ממשיכות לכיוון כנסיית טאטב המרהיבה ומגלות הפתעה נוספת: אנחנו עומדות לנסוע ברכבל הארוך ביותר בעולם. באורך של למעלה מחמישה קילומטר! הנוף הנשקף במהלך הנסיעה עוצר נשימה וכשאנחנו יורדות מהרכבל, שתי נזירות בוורוד (הצמד "או-חנה", אלא מי?) מקבלות את פנינו עם שמפניה ותותים. ארוחת ערב ארמנית ולינה באוהלים ליד הכנסייה המדהימה ביופיה מסכמות את היום.